

ÎNSUȘIRILE BISERICII DUPĂ SIMBOLUL DE CREDINȚĂ NICEO-CONSTANTINOPOLITAN ȘI CONTEXTUL CREȘTIN PLURALIST ACTUAL

Pr. prof. dr. Gheorghe PETRARU

În acest studiu dorim să prezentăm, din perspectivă teologică și misionară, o ecleziologie comparată¹, însușirile Bisericii, așa cum au fost acestea formulate în Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, cum sunt receptate și experiate în Ortodoxie până astăzi, și să identificăm percepții confesionale și denominaționale actuale ale acestora. De la început trebuie să avem în vedere faptul că creștinismul, care trebuia să fie Biserica cea una a lui Hristos, așa cum a fost la început, este astăzi divizat, fără ca prin aceasta unitatea creștină, așa cum teologhisește Ortodoxia, să fie periclitată, deoarece aceasta se manifestă prin Biserica Apostolilor și a Părinților, a cărei expresie fidelă până astăzi, în ciuda vicisitudinilor veacurilor trecute și a prezentului totdeauna în criză spirituală, este Răsăritul ortodox.

Dacă în primul mileniu, în general, cu excepția rupturii Bisericilor necalcedoniene, putem vorbi de unitate creștină, în ciuda multor erezii ce au zguduit lumea creștină, modelul pentarhiei – Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim – conferind acestui atribut eclezial esențial substanță, începând cu Schisma din 1054, Reforma din 1517 și, apoi, marile curente denominaționale neoprotestante grupate sub sigla evanghelișmului american și a pentecostalismului, putem identifica o altă „pentarhie”, care este departe și se manifestă centrifugal față de unitatea eclezială inițială, dat revelat scripturistic, dar dumnezeiesc, dogmă și experiență spirituală creștină *sine qua non* a identității noastre și a comuniunii drepte cu Dumnezeu. Spiritul ecumenist al vremii noastre, chiar dacă apropie

¹ Avery Cardinal Dulles SJ, *Models of the Church*, Image Books/Doubleday, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland, 2002, p. 1.

pe creștini, în același timp, îi determină la afirmarea identității confessionale proprii, ca să nu mai vorbim de spiritul antiecumenist și practica prozelitistă a neoprotestanților care, paradoxal, se consideră biserica adevărată, fără să aibă vreo relație istorică, continuitate cu Biserica de la Cincizecime, preluând ca și cum ar fi a lor cartea Bisericii, *Biblia*, care nu poate fi în nici un fel separată de Dumnezeu, Cel care Se revelează în cuvintele ei și Care este în comuniune reală cu poporul Său dreptmărturisitor. Mai mult, acele atribute ale Bisericii, formulate la Constantinopol, la Sinodul II Ecumenic, în 381, chiar dacă sunt luate în considerație de confesiunile rupte de Ortodoxie, sunt receptate și interpretate uneori diferit, de o manieră mai orizontalistă, umană, ca să nu mai vorbim de grupurile neoprotestante al căror refuz al Tradiției Bisericii este o constantă a modului lor de a fi. Pretenția de a fi Biserica Duhului, de la Cincizecime, dar fără dogme, este total nejustificată, eludând dimensiunea istoricității intersectată permanent de Dumnezeu Însuși, mai ales în momente cruciale, elaborarea teologică, formularea dogmatică a adevărului credinței mântuitoare, căile spirituale, orizontul liturgic structurat ce actualizează mistagogic și diacronic Taina lui Hristos spre viața veșnică a celor ce sunt ucenici ai Lui pe calea Bisericii cu El și cu întreaga Treime, în comuniune de har și de lumină.

1. Unitatea Bisericii și înțelegerea acesteia în contextul pluralismului creștin actual

a) Biserica Ortodoxă

Unitatea Bisericii trebuie corelată cu Dumnezeu Cel Personal și viu, Cel Unul revelat omului în istoria mântuirii ce culminează cu întruparea lui Hristos, cu unitatea Revelației cuprinse în Scriptură, cu unitatea lumii și a omului care în Duhul lui Hristos, prin lucrarea Sfințelor Taine și viață virtuoasă, lucrează tainic la constituirea lumii celei noi, în care „Dumnezeu va fi totul în toate” (I Cor. 15), adică adevărul divin se va arăta în toată splendoarea ce poate fi percepută și experimentată de omul îndumnezeit. Această unitate poate fi pusă în legătură și cu unicitatea unui absolut la care se raportează rațiunea umană în demersul ei ontologico-metafizic de a afla un fundament unic al întregii existențe, dar și cu unitatea lumii și a omului care locuiește în aceasta cu aceleași nevoi și idealuri, indiferent de

particularitățile locale multiple. De asemenea, din perspectivă creștină, această unitate trebuie corelată și cu unitatea creației reînnoite în Hristos, Care a răscumpărat umanitatea din păcat și din moarte, un act soteriologic cu consecințe cosmice. În acest sens, părintele Dumitru Stăniloae vede unitatea Bisericii ca o consecință a lucrării mântuitoare a lui Hristos, ce se continuă în și prin Duhul Sfânt în unitatea dogmatică, în cult și în lucrarea ierarhiei ce săvârșește Sfințele Taine². Dar această unitate instituțională, vizibilă în planul eclezial istoric, cel al lumii, este o „unitate de viață, ontologic-pnevmatică în Hristos și în Duhul Lui cel Sfânt”³, adică una dată de Dumnezeu ca ființă tripersonală infinită, Ce se comunică făpturii din iubire, în harul Său veșnic, pentru înveșnicirea fericită a acesteia în eshatologicul ce este pregustat în viața creștină în Hristos, din ordinea eclezială mundană.

Părintele Iustin Popovici vorbește despre „unitatea și unicitatea Bisericii”⁴ în relație cu Treimea cea unică, cu Hristos în Care se realizează unitatea umanului prin comuniunea sfinților și încorporarea în Trupul Său prin Sfințele Taine și unitatea credinței mântuitoare. Această unitate eclezială este un dar divin de la Cincizecime în plan istoric și uman, o icoană a unității trinitare și a unicității planului economiei divine cu privire la mântuirea lumii și, de aceea, „ruptura și sciziunea în Biserică este un lucru ontologic esențial imposibil”⁵. Mai mult, așa cum indica Maxim Mărturisitorul, Biserica este „nealterată, ca una ce nu are nici un amestec străin în învâțătura ei tainică despre Dumnezeu, mărturisită prin credință; e curată întrucât strălucește de lumină și de slava virtuților; e neîntinată nefiind pătată de nici o murdărie a patimilor; e neprihănită, ca una ce nu are atingere cu nici unul dintre duhurile rele. Trăind în împrejurările pământești, ea nu e înnegrită de rugina păcatului. În sfârșit, ea rămâne nemicșorată și neîmpușinată, deoarece, cu toate că e arsă din vreme în vreme de cuptorul prigoanelor și încercată de răscoalele neconținute ale ereziilor, nu suferă sub povara încercărilor nici o

² Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, București, 1978, p. 266.

³ *Ibidem*, p. 262.

⁴ Père Justin Popovitch, *Philosophie Orthodoxe de la vérité. Dogmatique de l'Église Orthodoxe*, tome quatrième: „L'Age de l'Homme”, Lausanne, 1987, p. 180.

⁵ *Ibidem*.

slăbire în învățătura sau viața, în credința sau disciplina ei”⁶. Unitatea Bisericii este, astfel, una ontologică, prin Hristos, Capul ei, al cărei unic trup mistic este în comuniune cu Treimea Creatoare și Mântuitoare, ce conferă omului același har, spre viață spirituală și veșnică în aceeași unică instituție teandrică ce unește cerul cu pământul într-o lumină și strălucire suprafirească. Așa cum reliefa și Părintele Dumitru Popescu, unitatea Bisericii este una interioară ontologic în Hristos Dumnezeu și una exterioară, deoarece vizibil se întemeiază pe unitatea aceleiași credințe apostolice propovăduite și experimentate de poporul dreptcredincios, pe împărtășirea de aceleiași Sfinte Taine și practicarea aceleiași unități canonice⁷.

b) Biserica Romano-Catolică

În catolicism, unitatea Bisericii trebuie expusă într-un registru dublu, anume înainte și după Conciliul II Vatican. În ecleziologia dinaintea de Vatican II, cu unele reminiscențe accentuate și după acest eveniment, unitatea Bisericii este una mai mult exterioară, juridic vizibilă prin primatul papal și autoritatea centralistă și monarhică a acestuia, cu o jurisdicție universală, deși, originar, papa este episcopul Romei și al Occidentului creștin⁸. Unitatea este eminentă una socială, chiar dacă poporul în ascultare de ierarhia sacramentală ia parte la același cult și se împărtășește de harul acelorași Taine. Unitatea este asigurată în cel mai înalt grad de autoritatea scaunului papal, ce conferă unitate doctrinei, dar și de unitatea credinței, speranței și iubirii creștine⁹.

Conciliul II Vatican redescoperă, prin Y. Congar, H. de Lubac și alții, limitele teologice ale scolasticismului ecleziastic, articulând ecleziologia Scripturii și Tradiției mari a Părinților Bisericii. În acest sens, Henry de Lubac afirmă că Biserica, divină și umană în același timp,

⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 63, în „Filocalia”, nr. 3, Sibiu, 1948, p. 364.

⁷ Pr. prof. Dumitru Popescu, *Isus Hristos Pantocrator*, EIBMBOR, București, 2005, p. 268.

⁸ Prof. N. Chițescu, Pr. prof. Isidor Todoran, Pr. prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, ediția a II-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 181; Cardinal Yves Congar, *Eglise et Papauté*, Cerf, Paris, 2002, p. 54. Cum remarcă Congar, „primatul a absorbit patriarhatul” (p. 29).

⁹ Ludwig Ott, *Grundriss der Dogmatik*, Verlag Herder, Freiburg, 1954, pp. 350-352.

pe lângă faptul că este vizibilă și socială ca societate ierarhică, are și un aspect mistic, fiind trup al lui Hristos. De aceea, din perspectiva Trupului mistic, a interiorității, trebuie redescoperite prin reflecție teologică și experiență liturgică și spirituală adevărata unitate complexă și bogăția variată a Bisericii¹⁰.

În documentul *Lumen Gentium*, Conciliul II Vatican afirmă că Biserica vizibilă, cea una, „subzistă în Biserica Catolică”¹¹ – *substitut in Ecclesia catholica* –, ceea ce duce la o diminuare a caracterului eclezial al altor Biserici, mai ales al celor ortodoxe, Ortodoxia revendicând aureola de Biserica cea adevărată și una a lui Hristos, și „o denivelare”¹² între creștinii care ar trebui să se regăsească în unitate ontologică cu episcopatul în Biserica cea una a lui Hristos, evident cu acele diferențe minime date de contextul cultural și istoric al parcursului lui Hristos comunitar între Cincizecime și Parusie. Comuniunea dintre Biserici nu poate exista pe baza unei astfel de viziuni, ci doar în interiorul aceleiași Biserici.

Dacă există o comuniune panortodoxă, tot așa există și una catolică, reflecțiile în perspectiva ecleziologiei comuniunii reducându-se la propria Biserică. Or, între Ortodoxie și Catholicism nu există comuniune după separare. Despre o viziune a „Bisericii de Biserici”¹³, adică a unei creștinătăți ce se compune simfonic din Biserici de aceeași credință, ce împărtășesc credințioșilor aceleași Sfinte Taine și desfășoară aceeași misiune pentru extinderea adevărului mântuitor al lui Hristos în toată lumea, nu poate fi încă vorba, cu toată amploarea dialogului ecumenic actual dintre ortodocși și catolici. Acest lucru devine și mai dificil când trebuie să asociem comuniunea cu primatul petrin¹⁴, o exagerare catolică departe de spiritul Bisericii ortodoxe pentru care colegialitatea apostolică este

¹⁰ Henry de Lubac, *Meditație asupra Bisericii*, traducere din franceză de Marius Boldur și Valeria Pioraș, Editura Humanitas, București, 2003, p. 81.

¹¹ *Concile Oecumenique Vatican II*, Centurion, Paris, 1967, p. 23. *Catebismul Bisericii Catolice*, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 1993, p. 187.

¹² André Scrima, *Dubul Sfânt și unitatea Bisericii. Jurnal de Conciliu*, Editura Anastasia, București, 2004, p. 127.

¹³ J.M.R. Tillard, *Église d'Églises. L'Éclésiologie de la communion*, Cerf, Paris, 1987, pp. 327 și 400.

¹⁴ *Ibidem*, p. 366. Jürgen Moltmann, *L'Église dans la force de l'Esprit. Une contribution à l'Éclésiologie messianique*, traduit d'allemand par Robert Givord, Cerf, Paris, p. 345.

fundament și cadru de funcționare corectă a relațiilor interbisericești în istorie, de la egal la egal între Bisericile ce stau pe temelia Apostolilor, piatra din capul unghiului fiind Hristos și nicidecum un „vicar” al Acestuia.

Doctrina clasică despre Biserică și atributele acesteia este completată ca reflecție teologică, am putea spune, cu aceea despre *modelele de Biserică* propusă de teologul american Avery Dulles. Aceste modele sunt următoarele:

- **Biserica instituție**, ce menține concepția tradițională despre Biserica lui Hristos, este un model preluat din ordinea politică, dar reprezintă, de fapt, realitatea eclezială dintru început, a cărei structură includea preoția sacramentală, Crezurile, ca expresie a credinței poporului lui Dumnezeu, cultul public, cu o pondere juridică importantă, și funcția întreită a Bisericii, ce continuă sacramental opera lui Hristos prin Duhul Sfânt, anume de a învăța, a sfinți și a conduce poporul lui Dumnezeu pe calea mântuirii. Deși modelul acesta de Biserică pare mai clericalist, mai juridic și mai triumfalist, totuși acesta este cel consacrat, deoarece Biserica este școala la care creștinii învață credința, locul unde se hrănesc cu Sfintele Taine și spitalul unde se vindecă de bolile sufletului și ale trupului. Biserica este instituția ce s-a extins în toată lumea prin lucrarea misionară ce-i definește identitatea până astăzi, apărându-se de erezii prin dogmele dreptei credințe mântuitoare și de ispitele veacului prin fidelitate față de Tradiția și comuniunea cu sfinții¹⁵.

- **Biserica – comuniune mistică cu Hristos** reprezintă o viațuie mai biblică și mai personalistă. Biserica este trup mistic al lui Hristos și poporul lui Dumnezeu pelerin spre Împărăția cerească într-o unitate organică cu Capul, Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea oamenilor prin harul Duhului Sfânt. Totodată, această concepție este și una mai spirituală, în sensul că accentuează aspectul comuniunii, al relației harice dintre Dumnezeu și oameni, o dimensiune preferată de Părinții Bisericii și Tradiția creștină. Experiența credinței are un rol major în comuniunea eclezială pentru că are în vedere viața reală a persoanei implicate activ în orizontul instituției ecleziale, care devine mai dinamică, mai vizibilă în plan mundan, cu o identitate proprie harismatică, cu impact spre a fi înșușită

¹⁵ Cardinal Avery Dulles, *op. cit.*, pp. 27-38.

și la care să se asocieze cât mai mulți dintre semenii indiferenți ai societății secularizate¹⁶.

• **Biserica-Sacrament** este de fapt expresia realității divino-umane, teandrice, intrinseci a noului Legământ al lui Dumnezeu cu poporul Său. În acest sens, Biserica constituie Sacramentul primordial, cele șapte Sfinte Taine ale acesteia fiind de fapt concretizarea și actualizarea în particular a multiplelor virtualități din acest orizont legat organic de persoana lui Hristos. De fapt, Hristos prin Duhul Sfânt conferă Bisericii harul divin cu care este, prin Taine, Trupul lui Hristos, realitatea sacramentală în care Dumnezeu și oamenii devin una după modelul treimic al perihorezei, nu o unitate ființială, ci în har, prin păstrarea și afirmarea tot mai deplină a tainei omului cuprinse în taina lui Dumnezeu. Sacramentul înseamnă dinamică și plenitudine a comuniunii până la îndumnezeirea umanului, idealul creștin sublim. Tainele ce culminează cu Euharistia construiesc Biserica lui Dumnezeu, făcând din oameni Trupul comunitar-sobornicesc al lui Hristos strălucind de lumina bucuriei și iubirii divine¹⁷.

• **Biserica-Vestitoare** reprezintă acea viziune despre dimensiunea misionară esențială a Bisericii, de a oferi lumii Vestea cea Bună a Evangheliei și mântuirii aduse lumii de Hristos, Cuvântul întrupat al lui Dumnezeu, Cuvânt despre Dumnezeu prin Dumnezeu Însuși în inima lumii create și în orizontul omului cu problemele lui de viață și existențiale, cu dorința de căutare și cunoaștere a lui Dumnezeu. Acesta este și un model kerygmatic, în sensul că Biserica este purtătoarea de cuvânt a lui Dumnezeu Însuși, Care îi încredințează mesajul profetic pentru calea autentică de urmat și de împlinit pentru lume și oameni, spre existența lor în sensul planului divin de mântuire și fericire veșnică pentru care Părintele ceresc a adus pe toate dintru neființă la ființă, la viață și la existență. La această veste divină, omul și lumea răspund prin credința în Hristos, Domnul Înviat, Calea, Adevărul și Viața Bisericii. De aceea, ascultarea, primirea, propovăduirea și rodirea Evangheliei în viața Bisericii are o dimensiune soteriologică. Biserica este manifestarea vizibilă a realității și lucrării harului divin prin Sfintele Taine prin

¹⁶ *Ibidem*, pp. 39-54.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 55-67.

care lumea se face transparentă pentru ordinea spirituală, pentru Împărăția lui Dumnezeu¹⁸.

• **Biserica slujitoare** definește un aspect esențial al comunității creștinilor, anume acela de a sluji lumea în sensul activismului filantropic ce are la bază iubirea divină însăși, după modelul și cu puterea lui Hristos, pentru ajutorarea celor în suferință, încercați de greutățile vieții, marginalizați de dinamica unei societăți ce are obiective doar efemere, ce eludează valoarea veșnică a persoanei omului, chip al lui Dumnezeu, restaurat de Hristos și înfiat prin Duhul în Biserică pentru părtășia de viața divină în har și bucurie sfântă¹⁹.

Aceste modele se intersectează în afirmațiile lor teologice și în aspectele practice ale vieții creștine unele cu altele, rațiunea analitică a acestui demers fiind aceea de a actualiza, în contextul lumii de astăzi, bogăția perenă a tezaurului creștin, viziunea integrală în lumina lui Dumnezeu despre om și lumea sa, cu conotații universaliste, ecumenice.

c) **Protestanții**, care de la început au accentuat libertatea creștină, văd unitatea eclezială – așa cum se observă acest lucru, de exemplu, în teologia lui J. Moltmann – tocmai în dimensiunea unei libertăți a comunității ce se adună în numele lui Hristos într-un anumit timp și loc, concomitent cu alte comunități creștine ce fac același lucru determinate de aceeași credință și de același impuls de a celebra prezența lui Hristos²⁰.

d) **Evanghelicii**, după cum sintetizează M. Erickson, concep unitatea creștină plecând de la temeuri biblice ale acesteia, în sensul unicității Bisericii, al unității spirituale a creștinilor și acțiunii lor comune pentru părtășie comună la credința în Hristos, în duhul dragostei și în adevăr, chiar dacă pluralismul confesional și denominațional este o realitate ce separă, din nefericire, pe creștini²¹.

e) **Penticostalii** concep unitatea creștină pe baza textelor biblice ce au în vedere „organismul spiritual, viu zidit de Însuși Mântuitorul Iisus” și Care „a întrebuițat termenul de *Biserică* la singular;

¹⁸ *Ibidem*, pp. 68-80.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 81-94.

²⁰ Jürgen Moltmann, *op. cit.*, pp. 441-443.

²¹ Millard J. Erickson, *Teologie creștină*, traducere de Elena Jorj, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995, pp. 984-985.

El n-a zis *Biserici* la plural și aceasta pentru a demonstra unitatea credincioșilor, legătura frățească a copiilor Săi”²².

O evaluare a acestor poziții ne arată că, dincolo de oarecare similitudini de limbaj, structura eclezială a celorlalte confesiuni sau denominațiuni este diferită de cea din Biserica Ortodoxă, cea mai fidelă față de Biserica Apostolilor și a Părinților, fie prin primatul papal, fie prin congregaționismul lipsit de ierarhia sacramentală prin care se împărtășește harul divin esențial vieții creștine, așa cum, de altfel, Însuși Hristos afirmă cu autoritate: „Luați Duh Sfânt...” (In 20, 22-23; Mt. 28,19-20). Părintele Stăniloae ne oferă, în logica Ortodoxiei și în spirit ecumenic, o cale de a înțelege adevărul deplin al Bisericii lui Hristos dintotdeauna până astăzi, în contextul pluralismului creștin actual. Pentru el, dacă ecumenismul tinde spre restabilirea unității Bisericii, atunci trebuie „să tindă spre cea mai intimă prezență a lui Hristos întreg în mijlocul credincioșilor. Dar gradul celei mai intime prezențe lucrătoare a lui Hristos în sânul ei îl mărturisește și experiază Biserica Ortodoxă, care a păstrat tradiția de viață a Bisericii primare. La unitatea Bisericii creștinătatea nu poate ajunge decât experiind unitatea trupului lui Hristos, unit la maximum cu Capul, sau în relația de supremă unire a Bisericii-Mireasă cu Hristos. Fără acceptarea unității intime cu Hristos, nu se poate ajunge nici la unitatea Bisericii în ea însăși, ca corp unitar și ca mireasă unică a lui Hristos”²³. Așadar, Biserica unică există real în istorie, iar cei care au ieșit din ea sau care nu sunt membrii ei – pentru că aparțin unei comunități creștine ce urmează unui ereziarh, care la un moment dat s-a separat de Trupul lui Hristos – au posibilitatea de a ieși din „neplinătatea bisericească a diferitelor confesiuni creștine”, prin re-integrarea eclezială deplină în Hristos, prezent deplin în Ortodoxie²⁴. Din cauza inovațiilor doctrinare ale unor teologi, realitatea creștină este una a separației, depășite însă chiar de poporul credincios ce este convins de adevărul credinței și al comuniunii cu Hristos din propria confesiune sau denominațiune și care poate avea o părtășie

²² Prof. dr. Trandafir Sandru, *Dogmatica Bisericii lui Dumnezeu apostolice pentecostale*, Editura Institutului Teologic Pentecostal, București, 1993, p. 116.

²³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 268-269.

²⁴ *Ibidem*, p. 269.

cu Hristos nedeplină în sensul mântuirii, chiar în viața viitoare, pentru că brațul Părintelui ceresc este iubitor și în casa Sa sunt multe lăcașuri (In 14, 2).

Când este vorba despre rea-credință și prozelitism confesional sau denominațional ce respinge Ortodoxia și valorile ei consacrate cultural și, mai ales, tezaurul ei dogmatic, spiritual, liturgic și canonic, negând-o chiar la ea acasă, în spațiul ei geografic, atunci aceste principii iconomice nu mai stau în picioare, iar acestor agresori ai Bisericii noastre trebuie să le aplicăm metoda și principiul biblic ce-i numește „păgâni și vameși” (Mt. 18,17; Tit 3,10; I Cor. 5,13; Rom. 16,17).

2. Sfințenia Bisericii

a) în Biserica Ortodoxă

Biserica există pentru ca oamenii, în comuniunea cu Hristos, să se împărtășească de sfințenie prin harul Sfințelor Taine, prin cuminecarea cu Hristos euharistic, pentru a dobândi viața virtuoasă spirituală și mistică ce decurge din împlinirea poruncilor evanghelice și iubirea lui Hristos. Noul Testament numește sfinți pe cei ce au primit învățătura lui Hristos, harul Sfințelor Taine, pentru ca, ulterior, Biserica să accentueze dimensiunea mistică a sfințeniei, corelată cu aspectul mai practic al milei creștine și al faptelor bune, până la canonizarea acelor persoane cu totul deosebite și taumaturgice ce au lăsat o amprentă puternică în conștiința creștină și care constituie comuniunea sfinților din Împărăția cerească ce veghează și mijlocește la tronul Treimii pentru viața și mântuirea lumii.

Sfințenia este, prin excelență, atribut ființial al dumnezeirii treimice, prin care se sfințește omul și natura. Biserica este sfântă pentru că Dumnezeu cel Sfânt ființial este prezent în ea prin energiile Lui veșnice, iar izvorul ei, Hristos, conferă și unitate trupului Său. De altfel, idealul biblic creștin este sfințenia, în sensul participării, prin coborârea divină la noi și înălțarea noastră la Dumnezeu, la viața harică și sacramentală din Dumnezeu în Hristos, la care se adaugă și experiența spirituală și existențială a omului, fiorul sacru al întâlnirii și prezenței în ambianța luminoasă și cutremurătoare a Acestuia, paradoxal diferit de lume și de materialitatea ei, dar prezent în ea

pentru transfigurarea ei, transparența ei pentru strălucirea divinului în ea (Mt. 5,16)²⁵.

Sfântul este omul cu totul deosebit de lume pentru că a depășit lumea, nu în sens fizic, pentru că el este prezent în ea, ci prin faptul că a atras, prin iubirea de Hristos, prin pocăință și smerenie, atât de mult har, încât în starea de rugăciune se simte căldura Duhului iradiind din el și făcând din el o prezență luminoasă, un chip ce radiază și transmite în jur bunătate, fiind un hristofor, un pnevmatofor. Viața lui este dedicată total Împărăției; el este o ființă jertfită lui Hristos; în el, grija lumii e depășită, cunoscând că dincolo de toate planurile oamenilor, uneori atât de egoiste și distructive, diabolice chiar, dreptatea și judecata este, în cele din urmă, a lui Dumnezeu.

Părintele Dumitru Stăniloae definește sfințenia ca o „relație iubitoare cu Dumnezeu”²⁶. Virtuțile sunt trepte spre sfințenie, care este un dar de la Dumnezeu, „o strălucire mai presus de fire a lui Dumnezeu prin cei ce se străduiesc în aceste virtuți; e o transparență strălucitoare a luminii dumnezeiești”²⁷. Sfințenia este dar al lui Dumnezeu, plinire umană prin Dumnezeu, „plinirea Celui ce plinește toate în toți” (Efes. 1, 23). Omul creștin are ca mandat, ca misiune sacră pentru el, sfințirea permanentă, pentru că sfințenia nu este statică, ci dinamică, contemplativă și activă, străduință de eliberare de păcate și iubire de Hristos ce desființează granița, intervalul dintre divin și uman, pentru stabilirea noastră în pacea și bucuria comuniunii îndumnezeitoare. Biserica nu este a celor desăvârșiți, aleși și puri, ci a celor ce se smeresc și se pocăiesc neîncetat, într-un parcurs interior, o *metanoia* ce se îndreaptă neîncetat spre Hristos, spre a-L aduce prin eliberarea de gânduri lumești în altarul ființei ce se purifică și se înalță spre Dumnezeu, atrasă luminos, părintește și iubitor de El.

²⁵ *Molitfelnic*, EIBMBOR, București, 2006, pp. 36 și 148. Acest aspect al teofaniei prin transfigurarea umanului și strălucirea luminii divine este reflectat și în rugăciunile de la Taina Botezului: „Sădește-l pe dânsul sădare a adevărului în sfânta Ta sobornicească și apostolească Biserică (...) să se slăvească și printr-însul preasfânt numele Tău”, sau la Rugăciunea a II-a de la Taina Sfântului Maslu. Aceste cuvinte nu sunt doar metafore, ci trebuie înțelese în spiritul realist al Scripturii și al Tradiției Bisericii.

²⁶ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 275.

²⁷ *Ibidem*. Jean-Claude Larchet, *Acesta este Trupul Meu...*, în românește de Mari-
nela Bojin, Editura Sofia, București, 2006, pp. 111-112.

b) Biserica Romano-Catolică, așa cum afirmau mai polemic înainte de II Vatican teologii ortodocși, consideră sfințenia „mai mult ca moralitate și activism social și mai puțin ca o participare la viața divină, ca o arătare străvezie a lui Hristos prin om, deci o laicizare a noțiunii. Este o sfințenie în cadrul creatului”²⁸. Teologia romano-catolică consideră că omul poate avea o sfințenie subiectivă, ca eliberare de păcate sub aspectul negativ al sfințeniei, și o relație supranaturală cu Dumnezeu, în iubire și har, sub aspect pozitiv. „Biserica este sfântă în izvorul ei, în scopul ei, în mijloacele și în roadele ei”²⁹, fiind în relație cu Hristos, cu Duhul Sfânt, cu cultul, cu Tainele și doctrina ei care înrăuiesc viața creștinilor și o sfințesc. Sufletul sfințeniei este iubirea care face ca unii dintre oameni să ajungă sfinți, mijlocitori și modele pentru creștini, cler și laicat, ajutându-i în misiune spre înnoirea vieții³⁰.

c) Protestantii concep sfințenia Bisericii în slujirea oamenilor³¹, mai ales pentru că sfințenia în sine aparține lui Dumnezeu. Între oameni și Dumnezeu este un abis, iar condiția păcătoasă a omului trebuie depășită tocmai prin deschiderea lui spre slujirea lumii. Există o deosebire evidentă între sfințenia din Ortodoxie, unde experiem transfigurarea reală a umanului în dogoarea iubirii de Hristos, și distanța dintre om și Dumnezeu în protestantism, dintre profan și sacru teoretizate ca două niveluri ce nici nu comunică, aici observându-se concepția protestantă despre îndreptarea omului în Hristos, ca un act declarativ și suveran al lui Dumnezeu, prin care El ne face sfinți, creștini fără efort ascetic ce subțiază carnea și fortifică duhul. Astfel, J. Moltmann consideră că sfințenia constă în sărăcie, o viață cu privațiuni care nu poate fi pentru noi o cale a sfințeniei fără duhul rugăciunii și al jertfei ascetico-mistice ce transfigurează strălucitor umanul întru lumina divină³². Pe de altă parte, dacă nu urmăm ideea sfințeniei, ne înstrăinăm ca oameni și de Dumnezeu, și de noi înșine, prin alienare economică, politică și rasială³³.

²⁸ Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 181.

²⁹ Ludwig Ott, *op. cit.*, p. 352.

³⁰ *Catebismul...*, pp. 190-191.

³¹ Edmund Schlink, *Ökumenische Dogmatik*, Vanderhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1985, p. 587.

³² Jürgen Moltmann, *op. cit.*, p. 453.

³³ Idem, *Religion, Revolution and the Future*, Scribner, New York, 1969, pp. 38-40, 131.

d) Neoprotestanții, care nu au sacramente prin care se realizează sfințirea într-un act teandric, vorbesc de sfințenie, dar aceasta rămâne la o dimensiune etică sau psihologică, într-o relație cu Iisus ca o personalitate morală excepțională și nu Dumnezeu-Omul, Care ne-arvunit sfințenia pe care o împlinim în Biserică prin Duhul Sfânt. De exemplu, evanghelistul M. Erickson face distincție între sensul sfințeniei de separare și consacrare pentru sfera sacralului și acela de „bunătate morală sau valoare spirituală”³⁴, într-o dinamică a progresului spre creșterea prieteniei cu Hristos și ajungerea la nepăcățuire, o opinie a unor secte perfecționiste precum pentecostalii, nazarenii sau arminienii. Sfințenia se reduce astfel la pietate, la o relație exterioară, pentru că nu Botezul conferă har, ci credința este aceea ce aduce nașterea din nou³⁵, ceea ce face ca harul să fie inutil. Totul se reduce la o psihologie a unui sine uman abisal, care caută pe Dumnezeu, dar nu are nevoie de El, ci se mulțumește cu sine și crede că rezolvă prin sine mântuirea, fără harul divin. În ceea ce privește sfințirea prin unirea euharistică cu Hristos, s-a ajuns până acolo încât să nu mai vorbim despre prezența lui Hristos în Euharistie, ci despre „doctrina despre absența reală”³⁶ a Lui. „Litera ucide, iar Duhul dă viață”, am putea spune unor astfel de interlocutori, pe lângă faptul că Biserica este comuniunea sfinților, cunoscători și împlinitori ai Evangheliei, reprezentați în icoane sau venerați prin sfințele lor moaște, așa cum demonstrează, prin cler și credincioși, până astăzi, adevărata Biserică a lui Hristos.

3. Catolicitatea, ecumenicitatea sau sobornicitatea Bisericii

a) Biserica Ortodoxă concepe catolicitatea ca o însușire esențială a Bisericii, care exprimă ființa acesteia prin faptul că ea este comuniunea deplină dintre Dumnezeuul treimic și umanitatea răscumpărată

³⁴ Millard Erickson, *op. cit.*, p. 836.

³⁵ *Ibidem*, p. 943; Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *op. cit.*, pp. 297-298. Această concepție vine prin Reformă, cea care a eliberat credința de Taine, în sensul că acestea ar conferi har sau vreo prezență divină, rămânând doar la sensul unui reducționism anamnetic și dinamic, fără dimensiunea ontologică și spirituală a transfigurării reale a omului prin har.

³⁶ *Ibidem*, p. 965.

de Hristos și încorporată prin Duhul Trupului Său tainic, comunitar ce se va împlini eshatologic când Dumnezeu va fi toate în toți (I Cor. 15, 28). După cum afirma părintele Justin Popovici, „singură ființa divino-umană a Bisericii poate îmbrățișa tot prin ea însăși; ea singură poate fi catolică, totală, conciliară (...). În realitate, conciliaritatea divino-umană a Bisericii reprezintă o hristificare neîncetată a omului prin har și prin virtuți: totul se adună în Dumnezeu-Omul, Hristos, pentru a fi trăit prin El, ca al Său, ca un organism divino-uman unul și indivizibil, căci viața în Biserică este o conciliere divino-umană”³⁷. În acest sens, în Biserică, Dumnezeu este prezent total, integral într-o relație personală totală cu fiecare creștin și cu întreaga comunitate, ierarhia sacramentală și poporul dreptcredincios.

Cuvântul „catolic” provine de la formula lingvistică *kath'olon*, ce indică totalitatea, plenitudinea, întregimea înțeleasă ca prezență întreagă, totală, deplină a lui Hristos Dumnezeu-Omul în fiecare credincios. G. Florovsky, plecând de la meditația augustiniană *non enim Christus in capite et non in corpore sed Christus totus in capite et in corpore* („Hristos nu este numai Capul și nu numai trupul, ci Hristos este Capul și Trupul întreg”) ³⁸, afirma: „Biserica este Însuși Hristos, în toată plinătatea Sa atotcuprinzătoare”³⁹.

În același timp, catolicitatea trebuie înțeleasă și în sensul unei prezențe a Bisericii în toată lumea și trecerea acesteia prin har și libertatea Duhului în starea de Trup tainic al lui Hristos, creația cea nouă, orizont de mântuire și viață de sfințenie, de bucurie a comuniunii luminoase cu Dumnezeu-Iubire. Astăzi, creștinismul este cu adevărat religia mondială⁴⁰, revelată și adevărată, extinsă la o treime din umanitate și prezentă în toată lumea prin lucrare și jertfă misionară, prin mărturia credinței în Hristos Domnul, dar este, în același timp, din nefericire, și confesionalizat sau de factură sectară, cu toate că Biserica cea una a Cincizecimii și a Părinților Bisericii este prezentă

³⁷ Père Justin Popovici, *op. cit.*, pp. 182-183; Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *op. cit.*, p. 272.

³⁸ G. Florovsky, *Evangelium Ioannis*, XXI, 8, ML, 35, 1968.

³⁹ Pr. Georges Florovsky, *Biblie, Biserică, Tradiție. O perspectivă ortodoxă*, traducere și prefață de Radu Teodorescu, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, p. 121.

⁴⁰ Sebastian Kim and Kirsteen Kim, *Christianity as a World Religion*, Continuum, New York, London, 2008, p. 7; Philip Jenkins, *The Next Christendom. The Coming of Global Christianity*, Oxford University Press, 2002, p. 5.

în continuitate neîntreruptă de credința dreptslăvitoare, având succesiune neîntreruptă de har și de adevăr mântuitor, prin Biserica Ortodoxă, păstrătoarea fidelă a întreg tezaurului creștin până astăzi. În acest sens, doar dimensiunea ecumenică a Ortodoxiei poate fi baza unei unități creștine voite de Hristos, Capul Bisericii, în sens biblic, dogmatic, sacramental, pentru că este Biserica sfinților dintru început și până astăzi, în perimetrul geografic al propovăduirii apostolice, al formulării dogmatice a credinței, al experienței liturgice și spirituale consacrate și al unei organizări canonice patristice și sinodale. De aceea, catolicitatea este legată intrinsec de ierarhia sacramentală a Bisericii care, singură, asigură sacramentalitatea Bisericii, adică împărtășește harul sfinților al Sfințelor Taine, prin care comunitatea creștină se constituie permanent și dinamic în diacronia istoriei de după Cincizecime, „o Revelație supremă”⁴¹, după afirmația lui Florovsky. Astfel, „tainele constituie Biserica, întrucât numai prin Taine comunitatea creștină poate trece dincolo de pura măsură umană și poate să devină Biserica”⁴², pentru că prin ele se realizează comuniunea sfinților după paradigma eclezială neotestamentară și se continuă Cincizecimea ca revărsare de har și adevăr mântuitor din Hristos, Care a adus lumii harul și adevărul.

b) Biserica Romano-Catolică percepea catolicitatea într-o perspectivă virtuală și actuală, anume extinderea și existența Bisericii în toată lumea, în sens fizic și moral⁴³, adică prezența creștină și urmarea lui Hristos, dar într-un sens exterior, juridic. După Conciliul II Vatican, catolicitatea este înțeleasă în termeni de universalitate și integralitate, termenul din urmă recuperând și actualizând sensul plinătății Trupului comunitar al lui Hristos ce se manifestă în „mărturisire de credință dreaptă și completă, viață sacramentală integrală și slujire conferită prin hirotonire în succesiunea apostolică”⁴⁴, spre misiune la toți oamenii chemați a fi noul popor al lui Dumnezeu.

c) Protestanții, cu viziunea lor hristomonistă, înțeleg catolicitatea Bisericii și o derivă din Hristos, fiind expresia catolicității lui Hristos ce operează și confirmă acest fapt prin Duhul Sfânt⁴⁵.

⁴¹ Pr. George Florovsky, *op. cit.*, p. 118.

⁴² *Ibidem*, p. 116.

⁴³ Ludwig Ott, *op. cit.*, p. 354.

⁴⁴ *Catebismul...*, p. 191.

⁴⁵ Edmund Schlink, *Ökumenische Dogmatik...*, pp. 587-588.

J. Moltmann vede catolicitatea ca „relația cu Totul, în virtutea misiunii universale a Bisericii, deschidere în rugăciune spre lume”, o viziune în context secularist și de cultură postcreștină, ce se deschide existențial spre misterul ontologic absolut, dar nu în experiența pnevmatică a comuniunii cu Dumnezeu cel Viu trinitar, revelat pentru mântuirea oamenilor⁴⁶.

d) Neoprotestanții pleacă de la temeiuri biblice despre Hristos Cel Unul și extinderea Bisericii Sale în toată lumea, spre a ajunge la conceptul de universalitate a Bisericii, care „include toate persoanele de pretutindeni din lume, care sunt legate de Hristos printr-o relație mântuitoare. Ea îi cuprinde, de asemenea, pe toți cei care au trăit și au făcut parte din acest trup, cât și pe toți cei care vor trăi și vor face parte din acest trup”⁴⁷. Biserica este, totodată, și extindere a lucrării lui Hristos, fiind trup al Lui, dar nu într-un sens literal, deoarece s-ar ajunge la „un panteism virtual”⁴⁸. Lipsa pârgghiilor sacramentale și spirituale face ca aceste percepții să rămână fără consistență, iar realizarea universalismului creștin să fie de cele mai multe ori un prozelitism agresiv în spațiul eclezial consacrat.

4. Apostolicitatea Bisericii

a) În Biserica Ortodoxă, aceasta trebuie înțeleasă, conform teologiei părintelui Stăniloae, plecând de la trei principii de bază:

1. Apostolii sunt primii oameni care au crezut în dumnezeirea lui Hristos, pentru că au fost învățați de El Însuși, au fost martori ai vieții, morții și Învierii Lui, credința lor fiind temei al ființei, creșterii și duratei Bisericii;

2. Prin Apostoli, cunoaștem învățătura lui Hristos „așa cum S-a tălmăcit pe Sine și a indicat calea mântuirii și desăvârșirii omului. Această învățătură nu e separată de credința lor, ci ea e conținutul sau baza credinței lor”⁴⁹ care a primit pecetea prin Învierea Sa. Înseși Evangheliile și vocabularul lor redau cuvintele lui Hristos, minunile, viața și învățătura Lui, ceea ce face ca întotdeauna creștinii să fie părtași în credința și viața lor adevărului deplin și mântuitor al lui Hristos.

⁴⁶ Jürgen Moltmann, *L'Église dans la force de l'Esprit...*, p. 451.

⁴⁷ Millard Erickson, *op. cit.*, p. 890; Prof. univ. dr. Trandafir Sandru, *op. cit.*, p. 118.

⁴⁸ *Ibidem*, pp. 894-895.

⁴⁹ Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 295.

3. Apostolii au primit primii și într-un mod unic pe Duhul Sfânt, îmbrăcându-se astfel pneumatic cu Hristos, fiind „primii mijlocitori umani vizibili ai Duhului Sfânt sau ai lui Hristos Însuși prin Duhul Sfânt”⁵⁰, ceea ce constituie temeiul și specificitatea cunoașterii teologice prin credința și harul ce iluminează pe om. Din perspectivă ortodoxă, Biserica nu poate fi înțeleasă fără Apostoli și fără atributul apostolicității, care „înseamnă legarea generațiilor în Tradiția întregă ce vine de la Apostoli, pentru că ea este Revelația întregă, dar și harul și spiritualitatea ce vine în mod neîntrerupt de la Duhul lui Hristos prin ei”⁵¹. Între Hristos și apostolicitatea Bisericii este o legătură ontologică, pentru că harul și adevărul Lui este prezent permanent, actualizat și trăit de Biserică prin ierarhia ei, semn al iubirii și lucrării sacramentale a lui Hristos Însuși prin Duhul Său, face vizibil și eficient acest fapt mântuitor. De aceea, Părintele Justin Popovici afirma că „apostolicitatea este sacramentul conciliar divino-uman al Bisericii lui Hristos”, toate atributele Bisericii fiind consubstanțiale⁵².

Apostolicitatea Bisericii se identifică și cu misiunea Bisericii, o dimensiune esențială a acesteia prin care ea se manifestă și se extinde spațial în istorie, astfel că, așa cum afirmă I. Zizioulas, termenul „Apostol” este aplicat tuturor misionarilor care posedă autoritatea și harisma predicării Evangheliei⁵³, apostolii reprezentând veriga *sine qua non* între Hristos și Biserică, și pentru ei, și pentru continuatorii lor, preoția misionară a Bisericii misionare și martiro-mărturisitoare în procesul istoric al misiunii creștine ce are ca fundament istoric colegiul apostolic și unitatea acestuia. Fără sacerdoțiu nu există Biserică și este imposibilă primirea harului ce rodește harismele în întreaga Biserică alcătuită din cler și credincioși. Acesta este și modelul apostolic ce se continuă cu episcopatul monarhic (canonul 34 apostolic) care decurge și asigură unitatea Bisericii pe temeiul unicității lui Dumnezeu, a Revelației unice, a Bisericii și poporului cel nou al lui Dumnezeu unic, continuat cu parohia, care este în structura canonică episcopală plinătate a Bisericii în care poporul credincios experiază integral comuniunea sacramentală mântuitoare cu Hristos Domnul. Ierarhia Bisericii tradiționale respectă structura eclezială

⁵⁰ *Ibidem*, p. 297.

⁵¹ *Ibidem*, p. 300.

⁵² Père Justin Popovitch, *Philosophie Orthodoxe de la vérité...*, p. 211.

⁵³ Ioannis Zizioulas, *Ființa eclezială*, traducere de Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 1996, p. 195.

neotestamentară, apostolică și patristică, nefiind nicidecum, așa cum susțin protestanții sau neoprotestanții, expresia „ordinii romane”, a structurii ierarhice greco-romane, ce avea în centru, după modelul indo-european, regalitatea cvasidivină, flancată de preoți și de militari, model ce s-a conturat după Constantin cel Mare și s-a perfectat, prin monahism, și în Biserică⁵⁴.

b) Biserica Romano-Catolică, precum și Biserica Ortodoxă, are în structura ei ierarhia sacramentală de origine apostolică. Apostolicitatea Bisericii este înțeleasă în triplu registru:

1. Originea – *apostolicitas originis*;
2. Învățătura, doctrina creștină – *ap. Doctrinae*;
3. Succesiunea apostolică prin preoția Bisericii – *ap. Successionis*⁵⁵;

Din păcate, doctrina primatului petrin și a infailibilității papale în exercițiul funcțiunii, *ex cathedra*, viciază înțelesul autentic al ierarhiei bisericești, ce stă pe temelia colegiului Apostolilor, egali între ei ca slujire, lucrare cu Sfântul Petru, purtător de cuvânt în numele lor, dar cu Hristos în centru și piatra cea din capul unghiului, o concepție ce a înstrăinat o lungă perioadă Occidentul creștin de Orientul Ortodox și este și azi o încercare și o provocare pentru dialogul ecumenic dintre Ortodoxie și Roma. Celibatul preoților este un alt element ce caracterizează preoția în structura eclezială romană⁵⁶. Ecleziologia comuniunii și înființarea conferințelor episcopale mai diminuează din această „tabuizată problemă a puterii”⁵⁷ în Biserica Romei.

c) Protestanții interpretează atributul apostolicității Bisericii în relație cu celelalte, învățătura apostolică fiind norma, criteriul existenței și lucrării ce cheamă la îndreptare, așa cum dă mărturie istorică Scriptura⁵⁸. Pentru J. Moltmann, „în apostolat Biserica găsește

⁵⁴ Richard R. Gaillardetz, *Ecclesiology for a Global Church. A People Called and Sent*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 2008, p. 178; Ioannis Zizioulas, *Euharistie, episcop, Biserică*, traducere de Pr. dr. Ioan Valentin Istrati și Geanina Chiriac, Editura Basilica, București, 2009, p. 191 ș.u.

⁵⁵ Ludwig Ott, *op. cit.*, p. 356; *Catebismul...*, pp. 196-197.

⁵⁶ *Catebismul...*, p. 198; Prof. N. Chițescu, Pr. prof. Isidor Todoran, Pr. prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, p. 182.

⁵⁷ Jürgen Werbick, *Die Kirche. Ein ekklesiologischer Entwurf für Studium und Praxis*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1994, p. 353.

⁵⁸ Edmund Schlink, *op. cit.*, p. 589.

catolicitatea ei istorică pentru toți cei care realizează universalitatea creștină, Biserica nefiind un stat creștin mondial sau refularea lui Israel ori integrismele de moment, ci ea indică obligația de a fi prezent totdeauna și în toate locurile pentru toți în aceeași manieră”, ceea ce implică și suferința în mărturia și misiunea creștină⁵⁹.

d) Neoprotestanții, în general, respingând ierarhia sacramentală a Bisericii, resping și apostolicitatea acesteia, în sensul teologic și eclezial consacrat, considerând apostoli pe cei ce se remarcă în mod deosebit în slujirea lui Hristos în diferite timpuri. Cu toate acestea, de exemplu, M. Erickson consideră că „o trăsătură majoră a unei Biserici adevărate este apostolicitatea ei (...); o Biserică adevărată este una care își are trasată originea până la apostoli și, astfel, desigur, până la actul lui Iisus de întemeiere a Bisericii. Fără o asemenea descendență nu există Biserică, nu există mântuire și nu există creștini. Un grup de persoane se poate aduna, se poate organiza într-o corporație, poate conduce servicii religioase, poate elabora o structură și se poate numi Biserică, dar aceste persoane nu constituie o Biserică doar datorită acestor lucruri. Fără o legătură propriu-zisă cu instituția formală întemeiată de Hristos și de apostoli, grupul acela nu este o Biserică și indivizii nu sunt creștini. Ceea ce face ca un grup de oameni să fie Biserică este legătura lor vizibilă cu o organizație contemporană, a cărei origine poate fi urmărită pe plan istoric până la Biserica din Noul Testament”⁶⁰. Acest citat mai extins dovedește buna credință a unui teolog avizat și deschiderea sinceră pentru adevărul creștin peren, menținându-se însă în aria propriei denominațiuni și parcă invitând-o la a se abține de la prozelitism și negarea Bisericii adevărate, invitând la reală reflecție teologică și experiență reală în Biserica cea una a lui Hristos.

O concluzie clară după cele expuse mai sus este aceea că Biserica Ortodoxă este păstrătoarea fidelă a tezaurului dogmatic și spiritual patristic, este un spațiu de reală sacramentalitate și comuniune îndumnezeitoare cu Treimea prezentă în Biserică, o parteneră în dialogul ecumenic, respectând opțiunile unor creștini ruși de ea sau potrivnici ei, dar invitând la reflecție critică pentru adevărata viață creștină plenară în Hristos și Duhul Sfânt, la unitatea și sfințenia oamenilor, spre a fi părtași și ai Împărăției din viața veacului viitor, promisă și pregătită de Însuși Hristos.

⁵⁹ Jürgen Moltmann, *op. cit.*, pp. 451 și 459.

⁶⁰ Millard Erickson, *op. cit.*, p. 900.

Characteristics of the Church according to the Nicene-Constantinopolitan Symbol and the Pluralistic Christian Context Nowadays

Rev. Prof. PhD. George PETRARU

In this study we want to present from a theological and missionary point of view, a comparative ecclesiology, the Church attributes, as they have been formulated in the Nicene-Constantinopolitan symbol of faith, as perceived and experienced in Orthodoxy until today and to identify their actual confessional and denominational perceptions.

The Orthodox Church is the faithful guardian of doctrinal and spiritual patristic heritage, is a space of a real sacramentality and deifying communion with the Trinity present in the Church, a partner in the ecumenical dialogue, respecting the choices of Christians disconnected from her other adversaries, but calling for a critical reflection on true Christian plenary life in Christ and Holy Spirit, for the unity and holiness of men, to be partakers of the kingdom of the world to come, promised and prepared by Christ Himself.